

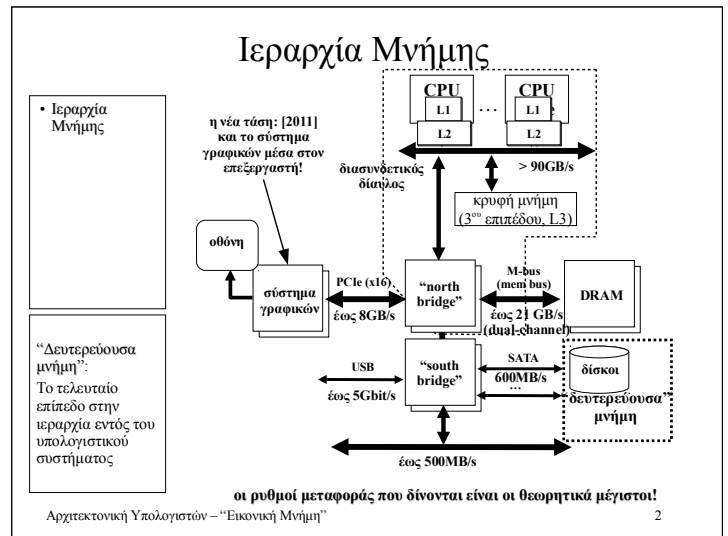
Εικονική Μνήμη

(και ο ρόλος της στην ιεραρχία μνήμης)

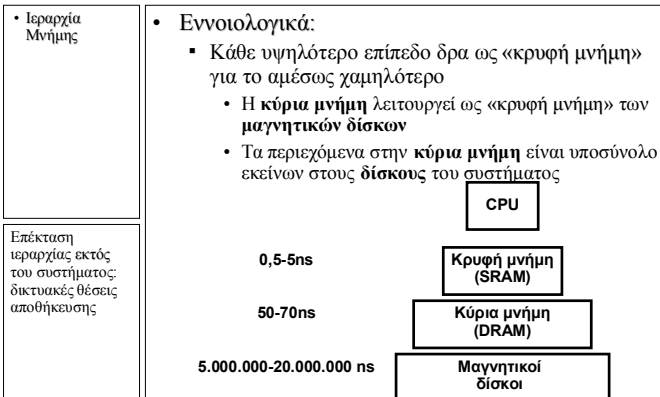
<http://mixstef.github.io/courses/comparch/>

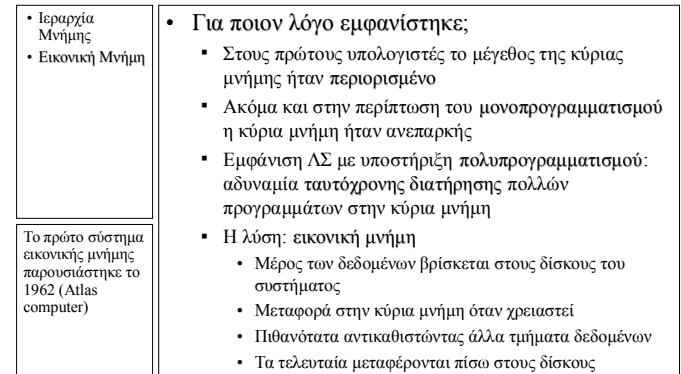
Μ.Στεφανιδάκης

Επεκτείνοντας την Ιεραρχία Μνήμης

Εικονική μνήμη (virtual memory)

Πριν την εικονική μνήμη: overlays

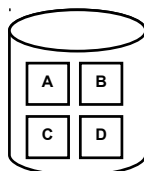
- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Η τεχνική των overlays απαιτούσε από τον προγραμματιστή να χειρίζεται τις λεπτομέρειες (π.χ. διευθύνσεις!) φόρτωσης και κλήσης των υποπρογραμμάτων!

Κύρια μνήμη

```
main( ) {
  swap-in(D)
  call D1
  swap-in(B)
  Call B2
}
```

δίσκος

- Καταλληλότερο για στατικά δεδομένα
 - υποπρογράμματα

Πριν την εικονική μνήμη: overlays

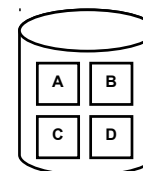
- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Η τεχνική των overlays απαιτούσε από τον προγραμματιστή να χειρίζεται τις λεπτομέρειες (π.χ. διευθύνσεις!) φόρτωσης και κλήσης των υποπρογραμμάτων!

Κύρια μνήμη

```
main( ) {
  swap-in(D) ←
  call D1
  swap-in(B)
  Call B2
}
```

δίσκος

- Καταλληλότερο για στατικά δεδομένα
 - υποπρογράμματα

Πριν την εικονική μνήμη: overlays

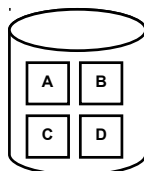
- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Η τεχνική των overlays απαιτούσε από τον προγραμματιστή να χειρίζεται τις λεπτομέρειες (π.χ. διευθύνσεις!) φόρτωσης και κλήσης των υποπρογραμμάτων!

Κύρια μνήμη

```
main( ) {
  swap-in(D) ←
  call D1
  swap-in(B) ←
  Call B2
}
```

δίσκος

- Καταλληλότερο για στατικά δεδομένα
 - υποπρογράμματα

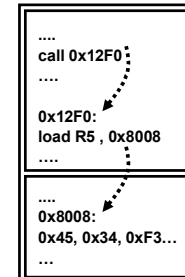
Χώρος διευθύνσεων προγράμματος

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Ποιες οι διευθύνσεις που δημιουργούσε ο μεταγλωττιστής; Τι συνέβαινε αν το πρόγραμμα δεν φορτωνόταν πάντοτε στον ίδιο χώρο μνήμης;

- Address Space
 - Εκτελούμενο πρόγραμμα στη μνήμη:
 - Διευθύνσεις κώδικα
 - Εντολές διακλάδωσης
 - Διευθύνσεις δεδομένων
 - Εντολές load-store
 - Πριν την εικονική μνήμη:
 - Φυσικές διευθύνσεις
 - Άμεση αντιστοιχία με διευθύνσεις κύριας μνήμης

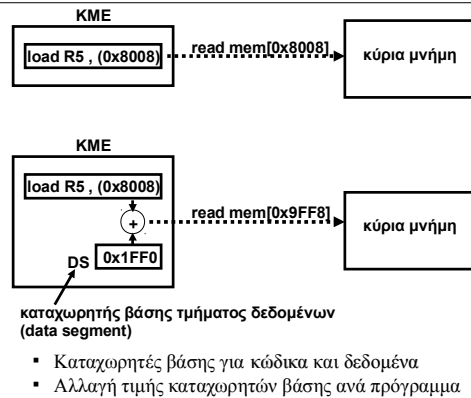
Κύρια μνήμη

Πολυπρογραμματισμός πριν την εικονική μνήμη

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Χρήση καταχωρητών βάσης (χωρίς άλλη υποστήριξη) σε χαμηλούς κόστους επεξεργαστές (π.χ. Intel 8086).
Διευκόλυνση τοποθέτησης προγραμμάτων οπουδήποτε στη μνήμη.

Μεταβαίνοντας σε εικονικές διευθύνσεις

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

• Το προηγούμενο σχήμα

- Εισήγαγε την αποσύνδεση των λογικών διευθύνσεων των προγραμμάτων από τις φυσικές διευθύνσεις κύριας μνήμης

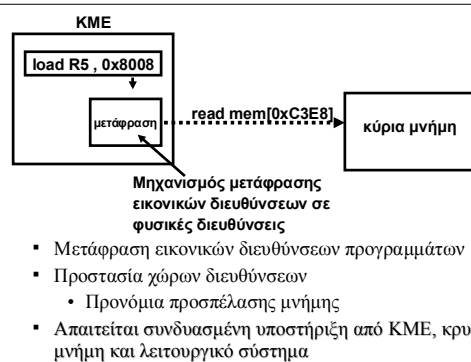
- Με απλή αντιστοιχία:
φυσική διεύθυνση = λογική διεύθυνση + καταχωρητής βάσης

- Απαιτείται υποστήριξη από το υλικό (ΚΜΕ)
- Το πρόγραμμα μπορεί να φορτωθεί σε οποιαδήποτε θέση μνήμης (relocation)
 - Δεν περιέχει αναφορές σε φυσικές διευθύνσεις
- Εισάγεται η έννοια των ξεχωριστών χώρων διευθύνσεων (κώδικα, δεδομένων...) ανά πρόγραμμα
 - χωρίς περαιτέρω υποστήριξη όμως!

Εικονικές Διευθύνσεις

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Ο κύριος ρόλος της εικονικής μνήμης στα σημερινά υπολογιστικά συστήματα, με την άφθονη κύρια μνήμη, είναι η υποστήριξη και προστασία των εικονικών χώρων διευθύνσεων ανά πρόγραμμα

Η εικονική μνήμη (ξανά)

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

• Ποιος ο ρόλος της;

1. Η χρήση εικονικής μνήμης, πέρα από όση είναι πραγματικά διαθέσιμη
2. Η αντιστοίχιση εικονικών διευθύνσεων σε φυσικές και η διαχείριση των προνομίων προσπέλασης
 - Σημαντικότερο σήμερα!

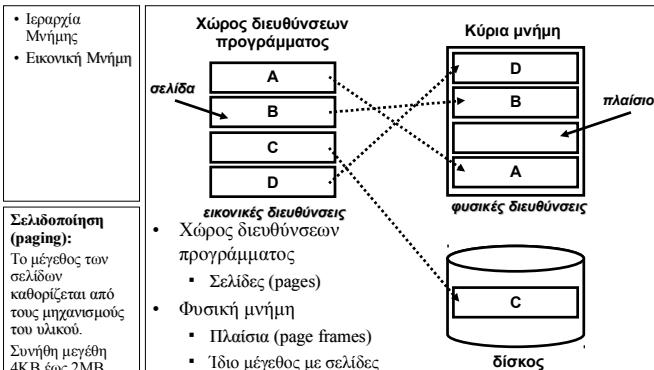
• Ποιος τη διαχειρίζεται;

- Διαχείριση από το λειτουργικό σύστημα
- Υποστήριξη από το υλικό (ΚΜΕ/κρυφή μνήμη)

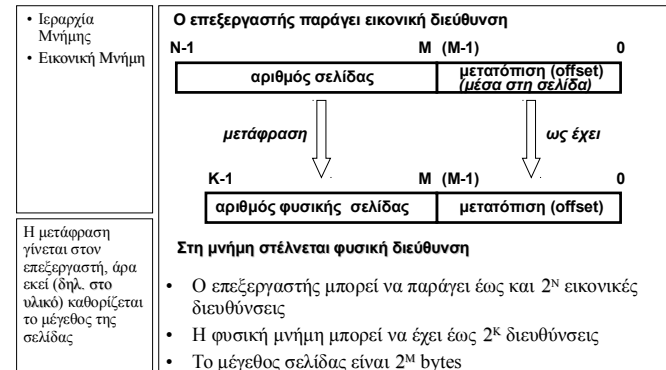
• Πώς υλοποιείται;

- Μετακίνηση τμημάτων μνήμης από/προς τους δίσκους
- Εκμετάλλευση αρχής τοπικότητας
 - Μερικά μέρη μόνο των προγραμμάτων είναι «ενεργά» κάθε στιγμή

Βασικό σχήμα Εικονικής Μνήμης

Σελίδες και εικονικές διευθύνσεις

Χαρακτηριστικά Σελίδων

- Ιεραρχία Μνήμης
 - Εικονική Μνήμη

- Σταθερό μέγεθος (4KB-2MB)
 - Για την προσπέλαση οποιασδήποτε θέσης μνήμης της σελίδας απαιτείται μία λέξη εικονικής διεύθυνσης (page+offset)
 - Ευκολία τοποθέτησης και αντικατάστασης σελίδων στην κύρια μνήμη
 - Βέλτιστο μέγεθος για μεταφορά από-προς δίσκο
 - Ενδεχομένως μέρος σελίδας μένει αχρησιμοποίητο

Σελιδοποίηση κατ'απαίτηση

- Ιεραρχία Μνήμης
 - Εικονική Μνήμη

- Οι σελίδες των προγραμμάτων (κώδικας-δεδομένα) βρίσκονται αρχικά μόνο στον δίσκο
 - Το ΛΣ τις σημειώνει ως “απουσες” από τη μνήμη
 - Όταν προσπελαστεί μια “απούσα” σελίδα, δημιουργείται ένα σφάλμα σελιδοποίησης (page fault)...
 - ...και το ΛΣ τη φορτώνει σε ένα πλαίσιο στη μνήμη
 - Ενδεχομένως εκτοπίζοντας πίσω στον δίσκο μια άλλη σελίδα από τη μνήμη
 - Η τελευταία σημειώνεται ως “απούσα”
 - Page faults: μεγάλο κόστος σε κύκλους αναμονής
 - 1-10Μκύκλοι
- Η μεγάλη επιβάρυνση για τη μετακίνηση των σελίδων από και προς τον δίσκο είναι καθοριστική για την απόδοση ενός συστήματος**

Κρίσιμα σημεία στη σχεδίαση εικονικής μνήμης

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

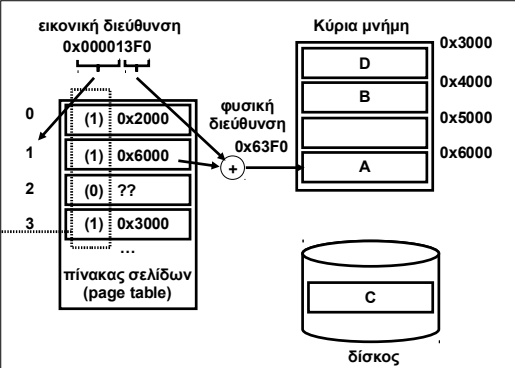
Ακόμα και μικρή μείωση στην εμφάνιση page faults μπορεί να έχει σημαντικό όφελος για την απόδοση του συστήματος

- Οι σελίδες πρέπει να έχουν ικανό μέγεθος
 - Για εξισορρόπηση του κόστους προσέλασης του δίσκου
- Η μείωση των page faults είναι επιβεβλημένη
 - Οι σελίδες τοποθετούνται οπουδήποτε μέσα στη μνήμη
 - Σχήμα ανάλογο των fully-associative κρυφών μνημών
- Η διαχείριση της εικονικής μνήμης γίνεται από λογισμικό (ΛΣ)
 - Μικρή επιβάρυνση συγκρινόμενη με χρόνο μετακίνησης σελίδων στους δίσκους
 - Δυνατότητα χρήσης πολυπλοκότερων αλγορίθμων για τοποθέτηση-αντικατάσταση σελίδων στη μνήμη
- Δεν είναι δυνατή η ενημέρωση στον δίσκο με κάθε εγγραφή νέων δεδομένων στη σελίδα

Μετάφραση εικονικών διευθύνσεων

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Presence bit:
βρίσκεται η σελίδα στην κύρια μνήμη;

Πίνακας σελίδων

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

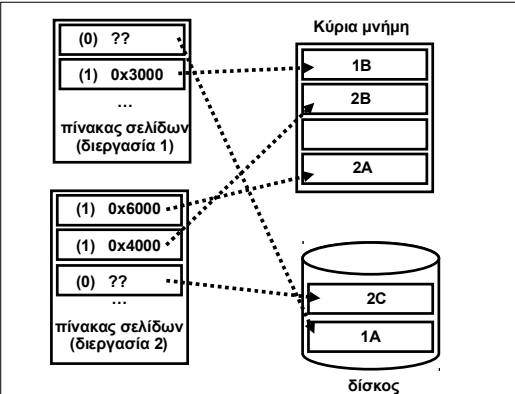
Τι συμβαίνει στην περίπτωση πολλαπλών προγραμμάτων;

- Πού βρίσκεται;
 - Στην κύρια μνήμη!
- Πόσες θέσεις διαθέτει;
 - Θεωρητικά: ίσες με τον μέγιστο αριθμό σελίδων
 - Για 2³⁰ σελίδες με 4 bytes ανά γραμμή, απαιτούνται 4MB
 - Πρακτικά: πίνακες πολλαπλών επιπέδων
 - Πιθανόν: σελιδοποίηση πινάκων (!)
 - Αρκεί να υπάρχει πάντα στη μνήμη ένα μέρος του πίνακα
- Ποια πρόσθετη πληροφορία χρειάζεται;
 - Βρίσκεται η σελίδα στη μνήμη; Έχει αλλάξει;
 - Αν όχι, σε ποιο σημείο του δίσκου είναι;
 - Συχνά η πληροφορία αυτή φυλάσσεται μέσα στον πίνακα σελίδων
 - Ποια σελίδα βρίσκεται σε κάθε πλαίσιο μνήμης;
 - Πόσο πρόσφατα χρησιμοποιήθηκε;
 - Δομές του ΛΣ για αλγόριθμο αντικατάστασης σελίδων

Πίνακες σελίδων και πολλαπλά προγράμματα

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Κάθε διεργασία έχει τους δικούς της πίνακες σελίδων! Κατά την εναλλαγή διεργασιών αλλάζει και ο καταχωρητής-δείκτης στους πίνακες

Translation-Lookaside Buffer

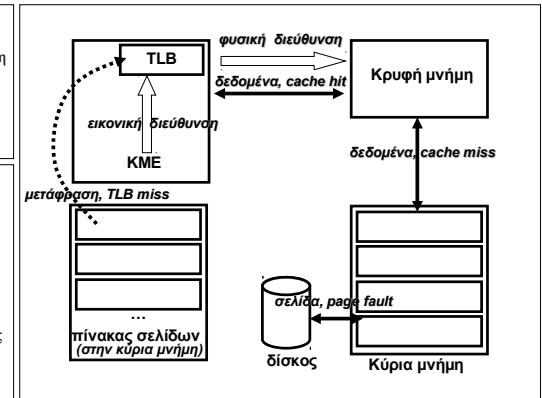
- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

- Το πρόβλημα με τους πίνακες σελίδων
 - Βρίσκονται στην κύρια μνήμη
 - Για κάθε προσπέλαση μνήμης απαιτείται μια δεύτερη(!)
 - Για τον πίνακα σελίδων
 - Μη αποδεκτή χρονική επιβάρυνση
- Translation-Lookaside Buffer (TLB)
 - Μικρή «κρυφή μνήμη» για πρόσφατες μεταφράσεις εικονικών διευθύνσεων
 - Μέσα στον επεξεργαστή
 - 16-512 θέσεις, 1-2 γραμμές του πίνακα σελίδων ανά θέση
 - Προσπέλαση < 1 κύκλο ρολογιού
 - Παρατηρούμενο Miss rate: 0.01% - 1%
 - Σε περίπτωση miss: ενημέρωση από ΛΣ ή από την ίδια την KME (μηχανισμός page table walking)

Προσπέλαση μνήμης: η συνολική εικόνα

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Στο σχήμα η κρυφή μνήμη δέχεται φυσικές διευθύνσεις. Υπάρχουν αρχιτεκτονικές με εικονική κρυφή μνήμη ή συνδυασμό εικονικής-φυσικής κρυφής μνήμης

Εικονική Μνήμη και Προστασία Προσπέλασης

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

- Προστασία προσπέλασης σελίδων
 - Με διαφορετικούς πίνακες σελίδων ανά διεργασία είναι αδύνατη η προσπέλαση «ξένων» σελίδων
 - Δικαιώματα προσπέλασης ανά σελίδα
 - User mode και Supervisor Mode
 - Σε user mode δεν είναι δυνατή η προσπέλαση του TLB, του πίνακα σελίδων και των αντίστοιχων καταχωρητών συστήματος
 - Υπάρχουν αρχιτεκτονικές με περισσότερα από 2 επίπεδα προνομίων
 - Ελεγχόμενη προσπέλαση συναρτήσεων ΛΣ
 - Call gates: ελεγχόμενη εκτέλεση συναρτήσεων ΛΣ από χρήστη, στο επίπεδο όμως των προνομίων του χρήστη → δεν είναι δυνατή η προσπέλαση «ξένων» δεδομένων!